

Η βία είναι ένα διαχρονικό και πολυπρόσωπο φαινόμενο.

Ευάγγελος Μαυρογόνατος

2 Ιανουαρίου 2022

(Αφιερωμένο στη μνήμη του Άρη Καμπάνου τέκνο συναδέλφου ε.α.)

Στην αρχαιότητα η Βία ήταν Θεά με μυστική δύναμη που μαζί με τα αδέρφια της (Κράτος, Ζήλο και Νίκη) υπηρετούσε το νόμο του Δία.

Στις μέρες μας εξακολουθεί να λατρεύεται από πολλούς και να έχει μυστικές δυνάμεις υπηρετώντας το "*δίκαιο του ισχυρού*".

Μπορεί να διαχωριστεί σε ενεργητική και παθητική.

Ενεργητική είναι η βία εκείνων που σπάζουν, τζάμια ή κρανία, καταστρέφουν αυτοκίνητα, ιδιωτική και δημόσια περιουσία.

Παθητική είναι η βία εκείνων, που δεν υποκύπτουν σε τίποτε παρά μόνο στην ενεργητική βία.

Μ' αυτή την έννοια η ενεργητική βία εκφράζει μια απροκάλυπτη, παρορμητική και συχνά παθιασμένη επιθετικότητα, ενώ η παθητική μια άμεση προ ενεργητική και αρπακτική συμπεριφορά κυριαρχίας.

Η βία συχνά ορίζεται ως η "*άσκηση σωματικής ή άλλης δύναμης ή η χρησιμοποίηση απειλών με σκοπό την επιβολή της θέλησης κάποιου*" (Μπαμπινιώτης 1998), ενώ πολλές φορές χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της "επιθετικότητας".

Η βία ως έκφραση την έχουμε συνδύσει ή την θεωρούμε ως επιθετικότητα, που έχει ως στόχο την πρόκληση υπερβολικού πόνου (μέχρι θανάτου) στους άλλους.

Ο δυτικός πολιτισμός επέτρεψε στην βία να κυριαρχεί και να προβάλλεται ως απολύτως αναγκαία δράση για την επιβίωση κάθε είδους: ατομική, συλλογική, εθνική, θρησκευτική, πολιτισμική, οικονομική, κοινωνική κλπ.

Η βία είναι ένα διαχρονικό και πολυπρόσωπο φαινόμενο, σεξουαλική, σωματική, ψυχολογική, οικονομική και λεκτική βία.

Μπορεί να συμβεί στον οποιονδήποτε, αφορά όλα τα κοινωνικά στρώματα και δεν αποτελεί εξαίρεση αλλά μια πολύ διαδεδομένη πραγματικότητα.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει δηλώσει ότι η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί τη βασική αιτία θανάτου και αναπηρίας για τις γυναίκες 16 έως 44 ετών και ευθύνεται για περισσότερους θανάτους και προβλήματα υγείας από ότι ο καρκίνος, τα τροχαία δυστυχήματα και ο πόλεμος μαζί.

Συχνά δεν την αναγνωρίζουμε ή δεν την παραδεχόμαστε.

Πολλοί δεν συνειδητοποιούν ότι έχουν βιώσει κακοποίηση, ιδιαίτερα αν αυτή δεν είναι σωματική, γιατί έχουν αποδεχτεί τη βίαιη συμπεριφορά ως δεδομένη και αναμενόμενη στις στενές τους σχέσεις.

Επιπλέον, τα άτομα που βιώνουν κακοποίηση δυσκολεύονται να μιλήσουν για αυτό που τους συμβαίνει.

Η βία προκαλεί στο άτομο αισθήματα αδυναμίας, ανισότητας και ανασφάλειας.

Είδη βίας:

Η λεκτική βία είναι η πιο συνηθισμένη μορφή ψυχολογικής βίας με ποικίλες εκδηλώσεις, όπως ο σαρκασμός, η ταπείνωση και η προσβολή.

Η οικονομική βία που αφορά τον οικονομικό έλεγχο είναι ποικιλόμορφη. Για παράδειγμα, ο βίαιος σύντροφος έχει πείσει την σύντρόφό του να εγγυηθεί για δάνειό του, υποθηκεύοντας την περιουσία της ή/και θέλει να ελέγχει ή να παρακρατεί τα βιβλιάρια καταθέσεων της.

Η ψυχολογική βία μπορεί σε πολλές περιπτώσεις να είναι ύπουλη και να γεμίζει τον/την σύντροφο με ενοχές. Επί παραδείγματι, ο σύντροφος απειλεί ότι θα αυτοκτονήσει εάν η σύντροφός του τον αφήσει με συνέπεια πολλές φορές να μην αποφασίζει να εγκαταλείψει τη βίαιη σχέση.

Η σωματική βία είναι πιο ξεκάθαρη ως είδος βίας και αφορά τιμωρίες που έχουν ως αποτέλεσμα τον πόνο και τον εξευτελισμό. Εκτείνεται από χαστούκια και σπρωξίματα έως πρόκληση σοβαρής σωματικής βλάβης (π.χ. μέσω χτυπήματος στο κεφάλι) που μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο ακόμα και για τη ζωή.

Η σεξουαλική βία είναι η επιβολή σεξουαλικής πράξης ή συμπεριφορών ενάντια στη θέληση του θύματος. Κατά το βίαιο άτομο, η γυναίκα δεν έχει το δικαίωμα να αρνηθεί σεξουαλικές επαφές και είναι υποχρεωμένη να του καλύπτει τις σεξουαλικές του ανάγκες. Μπορεί να χρησιμοποιηθούν διαφορετικοί τρόποι για να επιτευχθεί η σεξουαλική συνεύρεση, όπως βρισιές, απαιτήσεις ή απειλές.

Σχολική βία.

Στο εξωτερικό η βία στα σχολεία, έχει γίνει γνωστό ως Bullying και ο ορισμός είναι σαφής:

"Μορφή παρενόχλησης και πράξη επαναλαμβανόμενης επιθετικής συμπεριφοράς με σκοπό τη βλάβη φυσική ή ψυχολογική σε άλλο άνθρωπο και αποσκοπεί στην επιβολή της κυριαρχίας του ισχυρότερου"

και αφορά τα σχολεία και τη συμπεριφορά των μαθητών, όπου παρατηρήθηκε με προσοχή τα τελευταία χρόνια και απασχόλησε τους ειδικούς.

Έτσι παρατηρείται το φαινόμενο, μαθητές να αρνούνται το σχολείο γιατί το βιώνουν με... τρόπο ή κάνουν κοπάνες με κάθε ευκαιρία.

Επίσης εμφανίζουν μαθησιακές δυσκολίες και ψυχοσωματικά προβλήματα. Ταλαιπωρούνται από διαταραχές ύπνου και νυχτερινή ενούρηση.

Και καταλήγουν να βιώνουν ως εφιάλτη την σχολική κοινωνία κάτω από το βάρος μιας εσκεμμένης, απρόκλητης, συστηματικής βίας με την οποία εκτονώνεται επάνω τους η ισχύς των νταήδων συμμαθητών.

Το πρόβλημα που απαντάται πλέον και στα ελληνικά σχολεία - δημόσια και ιδιωτικά- σε σημείο να γίνεται αντικείμενο προσοχής, συζήτησης και μελέτης, θεωρείται κοινωνικό πρόβλημα και κρίνεται επιβεβλημένη η αντιμετώπισή του.

Γι αυτό από το 2000 αναδύθηκαν έντονα και μέσα από δύο διακρατικά Ευρωπαϊκά Προγράμματα, το ΔΑΦΝΗ και το ΔΑΦΝΗ ΙΙΙ. Οι έρευνες σοκάρουν. Το πρώτο με θέμα την Αξιολόγηση Αναγκών και Ευαισθητοποίησης για την ενδοσχολική βία και τον Εκφοβισμό με 4 συνεργαζόμενες χώρες - Ελλάδα, Κύπρο, Γερμανία, Λιθουανία και φορείς υλοποίησης για την Ελλάδα την Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (ΕΨΥΠΕ) και την Παιδαγωγική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Το δεύτερο πρόγραμμα συντονίζεται από την Ελλάδα, και ασχολείται με την Ευαισθητοποίηση και πρόληψη ανάμεσα στους μαθητές, διεξάγεται από την ΕΨΥΠΕ και στοχεύει, στην πρόληψη, αντιμετώπιση - παρέμβαση, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση για τα ζητήματα αυτά.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με στοιχεία αυτών των ερευνών, ποσοστό 10-15% των μαθητών -περισσότερο στο δημοτικό και το γυμνάσιο- είναι θύματα ενδοσχολικής βίας, 5% είναι οι θύτες, με τα αγόρια να έχουν την πρωτοκαθεδρία (3/1) και κυρίως σε περιστατικά σωματικής βίας, σε σχέση με τα κορίτσια, που εμπλέκονται σε περιστατικά λεκτικής βίας.

Χειρονομίες, σπρωξιές, ξυλοδαρμοί, βρισιές, προσβολές, απειλές, εκβιασμοί, καταστροφή προσωπικών αντικειμένων, κλοπές, σεξουαλική παρενόχληση ή και κακοποίηση, αποκλεισμός και απομόνωση από παρέες και ομαδικές δραστηριότητες, είναι οι καταστάσεις που συνθέτουν το πάζλ της σωματικής, λεκτικής, ψυχολογικής και κοινωνικής βίας, που συνθλίβει τα πιο ήσυχα, εσωστρεφή και ευάλωτα παιδιά με χαμηλή αυτοεκτίμηση στο σχολείο.

Έναν χώρο, που θα έπρεπε να αποπνέει και να παρέχει ασφάλεια και προστασία, όπως επισημαίνουν οι επιστήμονες του προγράμματος.

Ένταση σχολικής βίας στην Ελλάδα

Η σχετική έρευνα, στο πλαίσιο της ΔΑΦΝΗΣ, σε δημοτικά σχολεία της Αθήνας, κατέδειξε ότι 22,5% των μαθητών έχουν υποστεί κάποια μορφή βίας, ενώ 10% έχουν ασκήσει βία, ή εκφοβισμό, στους συμμαθητές τους.

Άλλη έρευνα, σε γυμνάσια της Θεσσαλονίκης, αποκάλυψε ότι περίπου 8% των μαθητών ασκούν λεκτική βία στους συμμαθητές τους και 4% σωματική. Στον αντίποδα βρίσκονται ποσοστό 12% θυμάτων λεκτικής βίας, 8% θυμάτων διάδοσης ψευδών φημών σε βάρος του και 6% θυμάτων κοινωνικού αποκλεισμού από τις ομάδες και τις παρέες του σχολείου.

Η ίδια έρευνα αποκάλυψε ότι, σύμφωνα με τις απόψεις των μαθητών, κατά 81% γύρω από αυτό το πρόβλημα απουσιάζει η συνεργασία οικογένειας και σχολείου.

Ουδεμία λοιπόν έρευνα δεν μπορεί να αποτρέψει την ενδοσχολική βία, αν οι γονείς δεν προσεγγίζουν περισσότερο τα παιδιά τους, όταν διαπιστώνουν κάποιες αλλαγές στην συμπεριφορά τους και δεν τις δικαιολογούν με την συνήθη σκέψη, του κακομαθημένου ή καλομαθημένου παιδιού και δεν έρθουν σε επαφή με τα σχολεία τους.

Ως γονείς είμαστε υπεύθυνοι για τα παιδιά μας, κυρίως μέχρι την εφηβεία, έχοντας πάντα στην άκρη του μυαλού μας ότι, ελλοχεύει ο κίνδυνος να κτυπήσουν και τη δική μας «πόρτα», η βία και το χειρότερο σενάριο τα ναρκωτικά.

Η βία στα γήπεδα

Είναι ένα βαθιά κοινωνικό φαινόμενο με συγκεκριμένες αιτίες. Αποτελεί ένα κοινωνικό πεδίο δραστηριότητας και επηρεάζεται και επηρεάζει πολιτικά, πολιτισμικά, οικονομικά και κοινωνικά συμβάντα.

Όσο αυξάνεται η επιθετικότητα στην κοινωνία με αντίστοιχο αναλογικό τρόπο θα αυξάνεται και στον αθλητισμό.

Το φαινόμενο της βίας στα γήπεδα σε οργανωμένο επίπεδο δεν είναι καθόλου πρόσφατο αφού η εμφάνιση του τοποθετείται στα τέλη του 19ου αιώνα, δηλαδή λίγο μετά την οργάνωση της σύγχρονης μορφής του ποδοσφαίρου στην Αγγλία και την εξάπλωσή της στα υπόλοιπα κράτη της Ευρώπης.

Βέβαια, πρέπει να αναφερθεί ότι οι ιστορικές έρευνες σχετικά με την προέλευση και την προϊστορία του ποδοσφαίρου, το οποίο πρωτοεμφανίζεται τον 13ο αιώνα στην Αγγλία, καταδεικνύουν ότι, ήδη από τους μεσαιωνικούς χρόνους, ήταν συνδεδεμένο με βίαιες εκδηλώσεις, ακόμη και με θανατηφόρα επεισόδια οφειλόμενα σε τοπικισμό, σε χρήση αλκοόλ ή σε φανατισμούς – εχθρότητες εκτός γηπέδων.

Αίτια

Η βία σε όλες τις μορφές της (σωματική, λεκτική, ψυχολογική κ.λπ.), απ' όπου κι αν προέρχεται, εξυπηρετεί πάντα κάποιο σκοπό και χρησιμοποιείται για πολλούς λόγους, ομοίως και η βία στα γήπεδα είναι εκμεταλλεύσιμη και μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμη και ευνοϊκή για κάποιους, κάτω από ορισμένες συγκυρίες.

Χιλιάδες θεατές παρακολουθούν κυρίως το ποδόσφαιρο. Η μονάδα που κρύβεται πίσω από το σύνολο.

Πολλές φορές σε ένα ποδοσφαιρικό αγώνα με χιλιάδες κόσμο στις κερκίδες παρατηρούμαι ανθρώπους να «εκμεταλλεύονται» την ανωνυμία του πλήθους και να προβαίνουν σε ενέργειες τις οποίες ούτε κατά διάνοια τολμούν να πράξουν εκτός γηπέδων.

Το ζήτημα δεν είναι «προνόμιο» των αθλητικών χώρων αλλά αγγίζει όλο το φάσμα της κοινωνίας μας και ως εκ τούτου να σκύψουμε αποφασιστικά πάνω στις πραγματικές αιτίες που δημιουργούν και ανακυκλώνουν τη ΒΙΑ.

Παράγοντες που σπρώχνουν τους νέους να εκδηλώνουν τον εθισμό τους στο γήπεδο:

- Εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς
- Εκτόνωση της συσσωρευμένης κοινωνικής καταπίεσης και
- Έκφραση της αγωνίας, των κοινωνικών αδιεξόδων και της κοινωνικής απογοήτευσης.

Κατακλείδα:

Ο εφησυχασμός , ο εθελουφλισμός και η αδιαφορία είναι κακοί σύμβουλοι υποθάλπουν την βία, σε όλες τις μορφές της.

Αυτή είναι η πραγματικότητα και πρέπει να την κοιτάξουμε κατάματα.

Εάν δεν υπάρξει μια πραγματική και βαθιά «πολιτιστική επανάσταση» στις αντιλήψεις, έτσι ώστε να ξεριζωθούν αυτά τα φαινόμενα τα οποία το τελευταίο διάστημα έχουν πάρει επιδημικό χαρακτήρα, τότε θα συνεχίσουμε να μετράμε καθημερινά περιστατικά βίας.

Και εάν δεν υπάρξει μια πραγματική τομή στην τωρινή συνθήκη ατιμωρησίας, εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου, που ήδη είναι σε ισχύ, και αλλαγή του τρόπου που αντιλαμβάνονται αυτά τα αδικήματα οι διωκτικές αρχές, τότε θα συνεχίσουμε να μετράμε θύματα.